

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
Кафедра цивільного права № 1

ТЕМАТИКА КУРСОВИХ РОБІТ
З ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ
для студентів II курсу заочного факультету
ЧАСТИНА 1
(обов'язкова)

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський) рівень

Ступінь вищої освіти – бакалавр

Галузь знань – 08 «Право»

Спеціальність – 081 «Право»

Статус навчальної дисципліни – обов'язкова

Затверджено на засіданні

вченої ради

протокол № від р.

Ректор

_____ **Анатолій ГЕТЬМАН**

Тематика курсових робіт з цивільного права України для студентів II курсу заочного факультету Ч. 1: для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 08 «Право», спеціальність 081 «Право», Харків: Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого, 2021. 42 с.

Розробники:

Філатова-Білоус Наталія Юліївна, канд. юрид. наук, доцент
Дуденко Тетяна Володимирівна, канд. юрид. наук, доцент

Затверджено на засіданні кафедри цивільного права № 1 **протокол № 11**
від 2 вересня 2021 р.

Завідувач кафедри – Борисова Валентина Іванівна,
кандидат юридичних наук, професор

ВСТУП

Тематика курсових робіт розроблена з метою, надання допомоги студентам у підготовці та написанні курсових робіт. Для написання курсових робіт пропонуються важливі та актуальні теми в рамках курсу «Цивільне право України» (частина 1). Студентом може бути обрана будь-яка із запропонованих тем курсових робіт. За погодженням з викладачем студент може виконати курсову роботу на іншу тему, за умови, що вона узгоджується з предметом навчальної дисципліни.

Курсова робота є самостійною дослідницькою роботою з актуальної проблеми цивільного права, яка спрямована на закріплення отриманих студентом теоретичних знань, вироблення алгоритму проведення наукового дослідження з формулюванням власних висновків.

Процес написання курсової роботи дає можливість не лише поглибити знання з обраної теми, а й системно опрацювати та опанувати навчальною дисципліною.

Перед написанням курсової роботи необхідно проаналізувати рекомендовані нормативно-правові акти, навчальну та наукову літературу, матеріали судової практики, наукові публікації, що стосуються обраної теми. Студент повинен дотримуватися порад щодо змісту кожного з питань плану курсової роботи та намагатися розкрити їх у повному обсязі. У вступі до курсової роботи потрібно обґрунтувати актуальність обраної теми; далі поступово розглядається кожне питання плану; у заключній частині мають бути зроблені самостійні та аргументовані висновки щодо питань, розглянутих в роботі.

При написанні курсової роботи необхідним є опрацювання законодавства України з цієї тематики, матеріалів правозастосовної практики, опублікованої у відповідних періодичних виданнях (Вісник Верховного Суду України, Вісник

господарського судочинства, Юридична практика, Адвокат та ін.) або розміщеної на сайтах судових органів в мережі Інтернет (<http://www.reyestr.court.gov.ua/>), монографій, наукових статей, науково-практичних коментарів та ін.

Обов'язковим при написанні курсової роботи є дотримання вимог доброчесності, що поряд з іншим передбачає й обов'язкове посилання на використані джерела.

Курсова робота має бути належним чином оформлена, виконана українською мовою. Робота повинна бути написана власноручно, мати чітку та логічну структуру: зміст, вступ (2-3 стор.), основна частина згідно з планом (20-25 стор.), висновки (2-3 стор.), перелік використаних джерел.

Основні нормативно-правові акти та література

Нормативно-правові акти

1. Конституція України: Закон України № 254к/96-ВР від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України від 23.07.1996. – 1996. - № 30, стаття 141.
2. Цивільний кодекс України № 435-IV від 16.01.2003 // Офіц. Веб-сайт Верхов. Ради. України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
3. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю: Закон України № 2275-VIII від 6 лютого 2018 // Офіц. Веб-сайт Верхов. Ради. України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2275-19#Text>
4. Про акціонерні товариства: Закон України № 514-VI від 17.09.2008 // Офіц. Веб-сайт Верхов. Ради. України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/514-17#top>
5. Про ринки капіталу та організовані товарні ринки: Закон України № 3480-IV від 23 лютого 2006 року // Офіц. Веб-сайт Верхов. Ради. України. Законодавство України. URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#Text
6. Про валюту і валютні операції : Закон України від 21.06.2018 р. № 2473-VIII // Офіц. Веб-сайт Верхов. Ради. України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19>.
7. Про захист прав споживачів : Закон України від 12.05.1991 р. № 1023-XII у ред. Закону України від 01.12.2005 р. № 3161-IV // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. Законодавство__України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12#Text>.
8. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень : Закон України від 01.07.2004 р. № 1952-IV. Зі змін. в ред. від 04.06.2017 р. //

Офіц. Веб-сайт Верхов. Ради. України. Законодавство України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1952-15/page>.

9. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 23.12.1993 р. (у ред. Закону України від 11.07.2001 р.) // Офіц. Веб-сайт Верхов. Ради. України. Законодавство України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/про_авторське_право_і_суміжні_права.
10. Про охорону прав на винаходи та корисні моделі : Закон України від 15.12.1993 р. № 3687-III в ред. Закону України від 05.12.2012 р. // Офіц. Веб-сайт Верхов. Ради. України. Законодавство України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3687-12>.
11. Про охорону прав на промислові зразки: Закон України № 3688-XII від 15.12.93р // Офіц. Веб-сайт Верхов. Ради. України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3688-12#Text>
12. Порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України : затв. наказом Міністерства юстиції України від 22.02.2012 р. № 296/5 // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.

Додаткова література:

Підручники, навчальні посібники, монографії, статті тощо.

1. Цивільне право України: Підручник: У 2 т. / В.І Борисова. (кер. авт. кол.), Л.М. Баранова, М. В. Домашенко та ін.; За заг. ред. В.І. Борисової, І.В. Спасибо-Фатєєвої, В.Л. Яроцького. – 2-ге вид., переробл. та допов. – Х. : Право, 2014. – Т.1. – 656 с.;
2. Цивільне право України: В 2-х томах. Том 1: Підручник /За ред. д-ра юрид. наук, проф. Є.О. Харитоновна, канд. юрид. наук Н.Ю. Голубевої. – Х.: ТОВ «Одісей», 2008. – 832 с.
3. Цивільний кодекс України: науково-практичний коментар. Т. 1: Загальні положення. Особи / за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. – Харків : ЕКУС, 2020. – 928 с. – (Серія «Коментарі та аналітика»)

4. Цивільний кодекс України : наук.-практ. коментар. Т. 2: Об'єкти. Правочини. Представництво. Строки та терміни. Позовна давність. Особисті немайнові права фізичної особи. / за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. – Харків : «ЕКУС», 2021.
5. Цивільний кодекс України : наук.-практ. комент. (пояснення, тлумачення, рекомендації з використанням позицій вищих судових інстанцій, Міністерства юстиції, науковців, фахівців) : у 12 т. / за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків : Страйд, 2011. Т. 5 : Право власності та інші речові права. 454 с.
6. Кузнєцова Н. С. Предмет і система сучасного цивільного права. *Право України*. 2017. № 5. С. 27-35.
7. Майданик Р. А. Предмет цивільного права: розширювальне тлумачення «цивільного права» Європейським судом з прав людини. *Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна*. Х. : ХНУ, 2010. № 929 : Серія «Право», Спец. вип. С. 47-50
8. Майданник Р. А. Цивільне право як сфера приватного права України. *Приватне право*. 2013. № 1. С. 65–80
9. Сабодаш Р. Б. Практика Європейського суда по правам человека как источник гражданского права Украины. *Альманах цивілістики* : сб. ст. / Киев. нац. ун-т имени Т. Шевченко, Юрид. фак-т, каф. гражд. права. - Киев : Правова єдність, 2015. Вып. 6. С. 112-125 .
10. Спасибо-Фатєєва І. В. «Трансцендентна судова мімікрія» або про принципи права, аналогію закону та права у судовій практиці. *Вісник Академії правових наук України*. 2003. № 4. С.137–149.
11. Стефанчук М. Поняття й ознаки правоздатності в сучасній цивільно-правовій доктрині. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2016. № 2/1. С. 125-129: http://vjhr.sk/archive/2016_2_1/20.pdf.
12. Борисова В. Інститут юридичної особи у праві України / В. Борисова // *Право України*. – 2010. – № 12. – С. 25-31.

- 13.Борисова В. Питання управління юридичними особами і їх вирішення за чинним законодавством України / В. Борисова // Там же. – 2009. – № 5. – С. 113-120.
- 14.Крат В. І. Правове регулювання окремих аспектів ліквідації юридичної особи / В. І. Крат // Нотаріат для вас. – 2010. – № 9 (131); № 10 (132). – С. 52-57; С. 70-77.
- 15.Крат В. І. Особливості правового регулювання філій та представництв / В. І. Крат // Там же. – 2010. – № 4 (126); № 5 (127). – С. 31-37; С. 34-42.
- 16.Очерки права компаний : Сборник статей. Харьков : ЧП «ЭКУС», Сообщество «Цивилистическая платформа». 2019. 408 с.
- 17.Спасибо-Фатеева І.В. Юридичні особи за ЦК України. *Право України*. 2014. № 2. С. 70-79.
- 18.Спасибо-Фатеева І. Деякі розсуди про юридичні особи та їхні організаційно-правові форми / І. Спасибо-Фатеева // *Право України*. – 2007. – № 2. – С. 118-123.
- 19.Стефанчук Р. О. Особисті немайнові права фізичних осіб (поняття, зміст, система, особливості здійснення та захисту): моногр. / Р. О. Стефанчук. – К. : КНТ, 2008. – 626 с.
- 20.Ходико Ю. Є. Категорія “нерухома річ” в цивільному праві / Ю. Є. Ходико // *Вісн. госп. судочинства України*. – 2010. – № 3. – С. 97-104.
- 21.Недійсність правочинів: коментар судової практики / В. І. Крат [та ін.] ; ред. І.В. Спасибо-Фатеева. Харків : Право, 2018. 264 с.
- 22.Філатова Н. Ю. Правочини з використанням електронної форми представлення інформації. *Проблеми законності* : зб. наук. пр. / відп. ред. В. Я. Тацій. Харків : Нац.юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2017. Вип. 136. С. 40–55.
- 23.Венедіктова І. В. Захист охоронюваних законом інтересів у цивільному праві : монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2014. 288 с.

24. Кот О. О. Здійснення та захист суб'єктивних цивільних прав : проблеми теорії та судової практики : монографія. Київ : Алерта, 2017. 494 с.
25. Харьковская цивилистическая школа: защита субъективных гражданских прав и интересов / под. ред. И.В. Спасибо-Фатеевой. Харьков : Право, 2014. 672 с.
26. Карнаух Б. П. Вина як умова цивільно-правової відповідальності : монографія. Харків : Право, 2014. - 224 с.
27. Спасибо-Фатеева И. В. Контуры гражданско-правовой ответственности: обзорный критический анализ. *Гражданское законодательство. Статьи. Комментарии. Практика* / под ред. А. Г. Диденко. Алматы : Раритет, 2017. Вып. 50. С. 301–320.
28. Баранова Л. Самочинне будівництво: правові проблеми та шляхи їх вирішення. Частина 1. Правові підстави визнання будівництва самочинним / Л. Баранова, Г. Михайлов, М. Шульга. *Юрид. радник*. 2007. № 4 (18). С. 56-63.
29. Жилінкова І. Проблеми переходу прав на земельну ділянку при переході права на будівлю (будинок, споруду) / І. Жилінкова, М. Шульга. *Юрид. радник*. 2005. № 2. С. 37-42.
30. Спасибо І. А. Набуття права власності у цивільному праві України : дис. ... канд. юрид. наук. К., 2010. 187 с.
31. Майданик Р. А. Речове право : підручник. К. : Алерта, 2019. 1102 с.
32. Захист права власності. Правові позиції Верховного Суду: коментарі науковців. / за редакцією І.В. Спасибо-Фатеевої. - Харків:Екус, 2020 – 496 с. – С. 348-436.
33. Харьковская цивилистическая школа: грани наследственного права : монография / под ред. И. В. Спасибо-Фатеевой. Харьков, 2016. 608 с.
34. Печений О. П. Визначення складу спадщини за цивільним законодавством України : окремі проблемні питання. *Вісник Національної асоціації адвокатів України*. 2019. № 6 (54). С. 21-27.

35. Ус М. В. Колізії виключних прав на об'єкти інтелектуальної власності (постановка проблеми). *Юрид. Україна*. 2008. № 7. С. 74-79.
36. Яркіна Н. Є. Спільні права інтелектуальної власності: їх виникнення та здійснення. *Вісн. Акад. прав. наук України*. 2010. № 4. С. 145- 155.
37. Авторське право і суміжні права в умовах євроінтеграційних процесів : монографія. Київ : Інтерсервіс, 2019. 204 с.
38. Капіца Ю. М. Право інтелектуальної власності Європейського Союзу: формування, інститути, напрями розвитку. *European Union Intellectual Property Law: Formations, Institutes, Directions of Development* : монографія. Київ : Академперіодика, 2017. 663 с.
39. Харьковская цивилистическая школа: осуществление и защита права интеллектуальной собственности : монография / [И. В. Спасибо-Фатеева, В. И. Жуков, Н. Е. Яркіна и др.]; под общ. ред. И. В. Спасибо-Фатеевой. Харьков : Право, 2018. 696 с.
40. Жуков В. И. Правовая охрана объектов научно-технического творчества : учеб. Пособие. Х. : Харьк. юрид. ин-т, 1983. 94 с.

Интернет-ресурси:

1. Сайт наукової бібліотеки Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого – <http://library.nlu.edu.ua/>
2. Офіційний веб-портал Верховної Ради України – <http://rada.gov.ua/>
3. Офіційна сторінка Європейського Союзу – <http://europa.eu>
4. Єдиний державний реєстр судових рішень. – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua>.
5. Офіційний веб-портал Конституційного Суду України - <https://ccu.gov.ua/>

Тема 1. Цивільне право – галузь приватного права.

П л а н

1. Предмет цивільного права.
2. Метод цивільного права та чинники, що його зумовлюють.
3. Цивільне право в системі права України, його взаємодія з іншими галузями права.
4. Принципи цивільного права.

При відповіді на перше питання необхідно визначити складові предмета цивільного права, надати характеристику особистих немайнових та майнових відносин, що регулюються цивільним правом. Необхідно проаналізувати критерії на основі яких певні відносини включаються до предмета цивільного права. Слід визначити особливості цивільного права як права приватного.

При висвітленні другого питання необхідно охарактеризувати метод, тобто прийоми і засоби, за допомогою яких ті чи інші відносини регулюються цивільним правом. При цьому потрібно мати на увазі, що чинниками, які його зумовлюють є юридичний статус суб'єктів, особливості виникнення правових зв'язків між ними, специфіка вирішення спорів, особливості заходів впливу на особу, що порушила права.

Відповідь на третє питання повинна містити аналіз взаємодії цивільного права як права приватного з публічним правом, такими його галузями як цивільне процесуальне право, трудове, адміністративне право тощо.

При відповіді на четверте питання необхідно надати загальну характеристику принципів цивільного права та проаналізувати кожний принцип.

Додаткова література та нормативні матеріали:

Азімов Ч. Н. Про приватне і публічне право // Право України. – 1995. – № 1. – С. 32-34.

Азімов Ч. Н. Поняття і зміст приватного права // Вісник Академії правових наук України. – 1998. – № 3. – С. 50-58.

Борисова В.І. До чинників, що характеризують цивільне право України як галузь приватного права // Вісник Академії правових наук України. 2005, №2, с.105-116

Борисова В. І. Принципи цивільного права. Право України. 2017. № 7. С. 67-75.

Братусь С. Н. Предмет и система советского гражданского права. – М.: Юстицинформ, 2005. — 208 с.

Васильєв В. Диспозитивність норм цивільного права з точки зору формальнодогматичного підходу. Підприємництво, господарство і права. 2018. № 12. С. 10-14.

Кузнєцова Н. С. Предмет і система сучасного цивільного права. Право України. 2017. № 5. С. 27-35.

Малеина М. Н. О предмете гражданского права // Государство и право. 2001. — № 1. — С. 29-33.

Підпригора О. А. Розмежування і взаємодія приватного і публічного права як методологічна проблема вітчизняного правознавства // Вісник Академії правових наук України. – 2002. – № 4. – С. 77-86.

Сивий Р. Б. Приватне (цивільне) право в системі права України: Монографія. – К.: КВІЦ, 2006. – 214 с.

Сібільов М. М. Загальна характеристика сфери приватного права // Вісник Академії правових наук України. – 2001. – № 2. – С. 123-134.

Сібільов М. М. Поняття правового режиму приватного права // Вісник Академії правових наук України. – 2001. – № 4. – С. 106-116.

Сібільов М. Щодо «порад» господарників про актуалізацію предмета досліджень і викладання цивільного права // Вісник Академії правових наук України. – 2008. – №1. – С. 159 – 171.

Харитонов Є. О. Вступ до цивільного права України: Навч. посіб. — К.: Істина, 2006. — 288 с.

Сучасні проблеми цивільного права та процесу : навч. посіб. / С. О. Сліпченко, О. В. Синегубов, В. А. Кройтор та ін. ; за ред. Ю. М. Жорнокуя та Л. В. Красицької. Харків : Право, 2017. 808 с.

Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар (пояснення, тлумачення, рекомендації з використанням позицій вищих судових інстанцій, Міністерства юстиції, науковців, фахівців) / За заг. ред. проф. І. В. Спасиво-Фатєєвої. – Х.: Страйд, 2010. – Том 1: Загальні положення. – 320 с.

Яковлев В. Ф. Гражданско-правовой метод регулирования общественных отношений. – М.: Статут, 2006. – 240 с.

Яковлев В.Ф. Принуждение в гражданском праве // Проблемы современного гражданского права: Сб. ст. – М.: Городец, 2000. – С. 211 – 222.

ТЕМА 2: ФІЗИЧНІ ОСОБИ ЯК СУБ'ЄКТИ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН

П л а н

1. Поняття фізичної особи, її ім'я та місце проживання.
2. Правоздатність фізичної особи.
3. Дієздатність фізичної особи.
4. Визнання фізичної особи обмежено дієздатною та недієздатною.

При відповіді на перше питання необхідно розкрити поняття фізичної особи, проаналізувати структуру імені фізичної особи, порядок обрання ім'я та його зміни. Аналізуючи місце проживання фізичної особи, треба провести порівняння між «місцем реєстрації» та «місцем проживання», визначити можливість визначення місяця проживання фізичної особи в залежності від віку.

Розглядаючи правоздатність, слід проаналізувати визначення цієї категорії, вказати момент набуття і припинення правоздатності та проаналізувати обмеження правоздатності.

При розгляді поняття дієздатності потрібно визначити її основні види, порядок набуття повної цивільної дієздатності до досягнення повноліття.

В четвертому питанні потрібно провести порівняння порядку визнання особи обмежено дієздатною та недієздатною. Визначити наслідки визнання особи обмежено дієздатною та недієздатною.

Додаткові нормативно-правові акти та література:

Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні: Закон України від 11.12.2003 р. № 1382-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 15. – Ст. 232.

Про охорону дитинства: Закон України від 26.04.2001 р. № 2402 – III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 30. – Ст. 142.

Братусь С.Н. Субъекты гражданского права. – М.: Госюриздат, 1950. – 364 с.

Верзуб Б.М. Некоторые вопросы взаимодействия органов опеки и попечительства и нотариата по защите прав и законных интересов несовершеннолетних при совершении сделок отчуждения недвижимого имущества. // Нотариат. – 2000. – №5. – С.69-71.

Стефанчук М.О. Адикція як підстава обмеження цивільної дієздатності фізичної особи // Університетські наукові записки. – 2006. – № 3-4. – С.173 – 176.

Трофімов С. Встановлення нотаріусом опіки над майном фізичної особи, яка визнана безвісно відсутньою // Мала енциклопедія нотаріуса. – 2007. – № 2. – С.39 – 40.

Кравцов С., Сокол А. Обмеження у дієздатності, визнання особи недієздатною та поновлення у дієздатності: цивільно-процесуальний аспект. Підприємництво, господарство і право. 2018. № 5. С. 47-51: <http://pgpjournal.kiev.ua/archive/2018/5/10.pdf>.

Стефанчук М. Поняття й ознаки правоздатності в сучасній цивільноправовій доктрині. Visegrad Journal on Human Rights. 2016. № 2/1. С. 125-129: http://vjhr.sk/archive/2016_2_1/20.pdf.

Цивільний кодекс України: науково-практичний коментар. Т. 1: Загальні положення. Особи / за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. – Харків : ЕКУС, 2020. – 928 с. – (Серія «Коментарі та аналітика»)

Тема 3. ЮРИДИЧНІ ОСОБИ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ

П л а н

1. Поняття та сутність юридичної особи, її ознаки.
2. Організаційно-правові форми юридичних осіб приватного права.
3. Індивідуалізація юридичних осіб.
4. Правоздатність та дієздатність юридичної особи.

При відповіді на перше питання потрібно зупинитись на дефініції юридичної особи як організації, проаналізувати її змістовні ознаки. Також слід зосередити увагу на основних теоріях юридичної особи, що сформувалися в юридичній науці.

Розгляд другого питання потребує визначення видових особливостей юридичних осіб публічного права і приватного права, товариств і установ, підприємницьких і непідприємницьких товариств. Варто дослідити й інші види юридичних осіб.

Відповідь та третє питання передбачає аналіз засобів індивідуалізації юридичної особи.

При розгляді четвертого питання необхідно визначити поняття правоздатності юридичної особи та охарактеризувати її види. При аналізі дієздатності юридичної особи необхідно проаналізувати порядок її реалізації.

Додаткова література та нормативні матеріали:

Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб підприємців та громадських формувань: Закон України від 15.05.2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 31-32. – Ст. 263.

Про акціонерні товариства: Закон України від 17.09.2008 р. № 514-VI // Офіційний вісник України. – 2008. – № 81. – Ст. 2727.

Про деякі питання практики застосування норм Цивільного та Господарського кодексів України: Лист ВГСУ від 07.04.2008 р. № 01-8/211 // Вісник господарського судочинства. – 2008. – № 3.

Борисова В.І. Понятие и признаки юридического лица // Проблемы законности. – 2000. – № 45.

Борисова В.І. До співвідношення понять «юридична особа» та «підприємництво» // Проблемы законности. – 2001. – № 46. – С.69-73.

Борисова В.І. Про залежність юридичних осіб // Вісник Академії правових наук України. – 2000. – № 3. – С.102-109.

Борисова В. І. Інститут юридичної особи в сучасному цивільному праві України: Проблеми правового забезпечення економічної та соціальної політики в Україні: Матеріали наук. – практ. конф. (м. Харків, 24-25 травня 2005 р.) / Відп. За випуск: Ю. М. Грошевий, М. І. Панов. – Х., 2005. – С. 274-275.

Борисова В. І. Юридичні особи за законодавством України // Матеріали II Міжнародної студентської науково-практичної конференції студентів та аспірантів. — Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна., 2007. — С. 6-8.

Бровченко Т. О. Установчі документи юридичних осіб за законодавством України Харків: Право, 2016. 216 с. 16.

Жигалкін І. П. Установи як юридичні особи : монографія / І. П. Жигалкін. — Х. : Право, 2010. — 168 с.

Жорнокуй Ю. «Корпорація»: сучасний стан законодавства в Україні та Європейському Союзі. Підприємництво, господарство і право. 2018. № 1. С.13-17. <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2018/1/4.pdf>.

Зеліско А. В. Підприємницькі юридичні особи приватного права як суб'єкти цивільних відносин : монографія. Івано-Франківськ : Прикарпат. нац. ун-т ім. Василя Стефаника, 2016. 445 с.

Зозуляк О.І. Непідприємницькі юридичні особи як суб'єкти цивільного права: теоретичний та практичний аспекти : монографія. Тернопіль : Підручники і посібники, 2017. 432 с.

Іванов С.О. До питання про обсяг цивільної правоздатності (підприємницьких) юридичних осіб приватного права : порівняльний досвід законодавства іноземних держав. Порівняльне аналітичне право. 2016. № 6. С. 88- 92. http://pap.in.ua/6_2016/26.pdf. 20.

Кучеренко І.М. Організаційно-правові форми юридичних осіб приватного права: монографія. — К.: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2004. — 328 с.

Корпоративне управління: монографія / І. Спасибо-Фатєєва, О. Кібенко, В. Борисова; за ред. проф. І. Спасибо-Фатєєвої. — Х.: Право, 2007.

Кравчук В.М. Корпоративне право. Науково-практичний коментар законодавства та судової практики. — К.: Істина, 2005. — 720 с.

Миронюк С.А. Особливості визначення цивільної правоздатності юридичних осіб. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2015. № 4. С. 172-180. 21. Очерки права компаній : Сборник статей. Харьков : ЧП «ЭКУС», Сообщество «Цивилистическая платформа». 2019. 408 с.

Правове регулювання некомерційних організацій в Україні / Колективна монографія. За наук. ред. проф. І.В. Спасибо-Фатєєвої. Харків : Право, 2013, 480 с. 23. С

Спасибо-Фатєєва І. Деякі розсуди про юридичні особи та їх організаційно-правові форми // Право України. — 2007. — № 2. — С. 118 122.

Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар (пояснення, тлумачення, рекомендації з використанням позицій вищих судових інстанцій, Міністерства юстиції, науковців, фахівців) / За ред. проф. І.В. Спасибо-Фатєєвої. — Х.: Страйд, 2009. — Т. 3: Юридична особа. — 736 с.

Тема 4. ОСОБИСТІ НЕМАЙНОВІ ПРАВА ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ

П л а н

1. Поняття особистих немайнових прав та їх значення в цивільному праві України.
2. Ознаки особистих немайнових прав. Особливості правового регулювання особистих немайнових прав.
3. Класифікація особистих немайнових прав.
4. Цивільно-правова охорона особистих немайнових прав та способи їх захисту.

Розкриваючи перше питання теми, необхідно звернути увагу на коло особистих немайнових благ, з приводу яких виникають особисті немайнові права, надати дефініцію особистих немайнових прав та визначити їх місце в цивільному праві.

Розкриваючи друге питання необхідно звернути увагу на ознаки особистих немайнових прав. Проаналізувати особливості правового регулювання особистих немайнових прав та визначити специфіку такого регулювання.

Класифікація особистих немайнових прав має важливе теоретичне і практичне значення, а тому всі особисті немайнові права, залежно від певних критеріїв, необхідно поділити на групи та розглянути окремі види особистих немайнових прав у третьому питанні теми.

При розгляді третього питання теми слід розглянути поняття «охорона особистих немайнових прав» та «захист особистих немайнових прав», надавши перевагу охороні особистих немайнових прав, що розуміється як сукупність засобів, що забезпечують як розвиток цивільних правовідносин в їх

непорушному стані, так і відновлення порушених або оспорюваних прав. Необхідно розглянути способи захисту особистих немайнових прав, які застосовуються у випадках порушення цих прав.

Додаткова література та нормативні матеріали:

Загальна декларація прав людини від 10.12.1948 р. // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015.

Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 р. // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004.

Конвенція про права дитини від 20.11.1989 р. // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021.

Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16.12.1966 р. // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043.

Основи законодавства України про охорону здоров'я : Закон від 19.11.1992 р. № 2801-ХІІ // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12>.

Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди : постанова Пленуму Верховного Суду України від 31.03.1995 р. № 4. // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/v0004700-95>.

Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи : постанова Пленуму Верховного Суду України від 27.02.2009 р. № 1. // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v_001700-09.

Гуменюк О. І. Класифікація особистих немайнових прав учасників цивільних правовідносин. *Університетські наукові записки*. 2008. № 3. С. 119-123.

Давидова Н. О. Особисті немайнові права : навч. посіб. для студ. ВНЗ. Київ : Вид-чий Дім «Ін Юре», 2008. 160 с.

Коробцова Н. В. Гражданско-правовая охрана и защита личных прав человека. *Харьковская цивилистическая школа: в духе традиций* : монографія / под ред. И. В. Спасибо-Фатеевой. Харьков : Право, 2011. 296 с.

Коробцова Н. В. Защита личных неимущественных прав человека. *Харьковская цивилистическая школа: защита субъективных гражданских прав и*

интересов : монографія / И. В. Спасибо-Фатеева, М. Н. Сибилев, В. Л. Яроцкий и др.; под общ. ред. И. В. Спасибо-Фатеевой. Харьков : Право, 2014. 672 с.

Коробцова Н. В. Личные неимущественные блага. *Харьковская цивилистическая школа: объекты гражданских прав* : монографія / И. В. Спасибо-Фатеева, В. И. Крат, О. П. Печеный и др.; под общ. ред. И. В. Спасибо-Фатеевой. Харьков : Право, 2015. 720 с.

Кот О. О. Захист суб'єктивних цивільних прав у механізмі правового регулювання. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2018. Т. 25, № 2. С. 83-98.

Личные неимущественные права: проблемы теории и практики применения : сб. статей и иных материалов / под ред. Р. А. Стефанчука. Киев : Юринком Интер, 2010. 1040 с. (Серия «Актуальные проблемы гражданского права»).

Пунда О. О. Право на свободу : монографія. Хмельницький : Хмельницький економічний ун-т, 2006. 228 с.

Сенюта І. Я. Право людини на охорону здоров'я та його законодавче забезпечення в Україні : монографія. Львів : Праці Львівської лабораторії прав людини і громадянина, 2007. 224 с. (Серія 1. Дослідження та реферати, вип.14).

Сліпченко С. О. Особисті немайнові правовідносини щодо оборотоздатних об'єктів : монографія. Харків : Діса плюс, 2013. 552 с.

Стефанчук Р. О. Особисті немайнові права фізичних осіб у цивільному праві (поняття, зміст, система, особливості здійснення та захисту) : монографія / відп. ред. Я. М. Шевченко. Хмельницький : Вид-во Хмельницького ун-ту управління та права, 2007. 626 с.

Федюк Л. В. Особисті немайнові права юридичних осіб : монографія. Івано Франківськ : Прикарпат. нац. ун-т ім. Василя Стефаника, 2013. 500 с.

ТЕМА 5. Держава України, Автономна Республіка Крим, територіальні громади як учасники цивільних відносин.

П л а н

1. Поняття та ознаки держави і територіальних громад, як суб'єктів цивільних відносин.
2. Правові форми участі держави, територіальних громад у цивільних відносинах.
3. Відповідальність держави, територіальних громад у цивільних правовідносинах.

Перш за все необхідно розкрити поняття держави як суб'єкта цивільних правовідносин. Для цього необхідно виділити основні ознаки та особливості участі держави в приватних (цивільних) відносинах, а також особливості участі в цивільних правовідносинах такого їх суб'єкта, як територіальні громади.

Після з'ясування специфіки суб'єктного складу, в другому питанні потрібно приділити увагу особливостям участі держави та її уповноважених органів, територіальних громад в особистих немайнових, речових та зобов'язальних правовідносинах.

Третє питання розраховане на розкриття особливостей цивільно-правової відповідальності та принципу розмежування відповідальності за цивільно-правовими зобов'язаннями.

Додаткова література та нормативні матеріали:

Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 24. – Ст. 170.

Про деякі питання практики застосування норм Цивільного та Господарського кодексів України: Лист ВГСУ від 07.04.2008 р. № 01-8/211 // Вісник господарського судочинства. – 2008. – № 3.

Андреев Ю.Н. Участие государства в гражданско-правовых отношениях. – СПб.: Юридический центр Пресс, 2005. – 355 с.

Брагинский М.И. Участие советского государства в гражданских правоотношениях. – М.: Юрид.лит., 1981. – 192 с.

Виткявичус П.П. Гражданская правосубъектность Советского государства. – Вильнюс: Изд-во ВГУ, 1978. – 155 с.

Советское гражданское право. Субъекты гражданского права. Под.ред. С.Н. Братуся. М.: Юрид.лит., 1984. – 288 с.

Музика Л. Чи існують реальні суб'єкти права комунальної власності? // Право України. – 2002. – № 11. – С. 116 – 119.

Спасибо-Фатеева І.В. Деякі проблеми, пов'язані з участю держави Україна в цивільно-правових відносинах // Вісник Академії правових наук України. – 2006. – № 4. – С. 96 – 107.

Первомайський О.О. Участь територіальної громади у цивільних правовідносинах: Монографія. — Х.: Страйд, 2005. – 184 с.

Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар (пояснення, тлумачення, рекомендації з використанням позицій вищих судових інстанцій, Міністерства юстиції, науковців, фахівців) / За заг. ред. проф. І. В. Спасибо-Фатеєвої. – Х.: Страйд, 2010. – Том 1: Загальні положення. – 320 с.

Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар (пояснення, тлумачення, рекомендації з використанням позицій вищих судових інстанцій, Міністерства юстиції, науковців, фахівців) / За ред. проф. І.В. Спасибо-Фатеєвої. – Х.: Страйд, 2009. – Т. 3: Юридична особа. – 736 с.

Тема 6. ЦІННІ ПАПЕРИ ЯК ОБ'ЄКТИ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ

П л а н

1. Загальна характеристика об'єктів цивільних прав.
2. Поняття та ознаки цінних паперів.
3. Класифікація цінних паперів, їх видові особливості.

При відповіді на перше питання потрібно надати визначення об'єктів цивільних прав, проаналізувати коло об'єктів за ст. 177 ЦК України, проаналізувати та розкрити їх основні ознаки, зокрема оборотоздатність.

При розгляді другого питання необхідно проаналізувати дефініцію цінних паперів, що міститься в нормативно-правових актах, розкрити основні ознаки цінних паперів (літеральність, легітимація, абстрактність, автономність і презентація та ін.).

Третє питання передбачає висвітлення у розгорнутому вигляді окремих груп (пайових, боргових, іпотечних, приватизаційних, похідних та товаророзпорядчих цінних паперів) та видів цінних паперів, зокрема емісійних та неемісійних; документарних та бездокументарних; на пред'явника, іменних та ордерних.

Додаткова література та нормативні матеріали:

Про обіг векселів в Україні : Закон України від 05.04.2001 р. № 2374-III // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2374-14>.

Про ринки капіталу та організовані товарні ринки : Закон України від 23.02.2006 р. № 3480-IV // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#Text>
<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3480-15>.

Про іпотечні облигації: Закон України від 22.12. 2005 р. № 3273-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 16. – Ст.134.

Про іпотеку: Закон України від 05.06.2003 р. № 898 – IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 38. – Ст. 313.

Про обіг векселів в Україні: Закон України від 05.04.2001 р. № 2374-III // Відомості Верховної Ради. – 2001. – № 24. – Ст. 128.

Про іпотечне кредитування, операції з консолідованим іпотечним боргом та іпотечні сертифікати: Закон України від 19.06.2003 р. № 979 – IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 1. – Ст. 1.

Безклубий І.А. Цінні папери: поняття, зміст, юридичні характеристики // Право України. – 2001. – № 9. – С. 33-38.

Бервено С. Н., Яроцький В. Л.. Правовое регулирование вексельного обращения в Украине. – Харьков: «Право», 2001. – 512 с.

Бірюков В. Визначення поняття цінних паперів // Підприємництво, господарство і право. – 2001. — № 6.

Лапач В. А. Система объектов гражданских прав. – СПб: Юридический центр «Пресс», 2002. – 544 с.

Мица Ю.В. Правова природа похідних цінних паперів. Монографія. – Х., 2006. – 219 с.

Спасибо-Фатеева І. Оборотоzdатність об'єктів цивільних прав // Право України. 2005. – № 6. – С.34 – 37.

Яроцький В.Л. Цінні папери в механізмі правового регулювання майнових відносин (основи інструментальної концепції): Монографія. – Х.: Право, 2006. – 544 с.

Яроцький В. Л. Правовідносини, що виникають з приводу цінних паперів як елемент механізму правового регулювання // Підприємництво, господарство і право. — 2004. — № 3. — С. 42-45.

Тема 7. ЗАХИСТ СУБ'ЄКТИВНИХ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ

1. Поняття та принципи здійснення суб'єктивних цивільних прав.
2. Підстави та форми захисту цивільних прав та інтересів.

3. Судові способи захисту цивільних прав та інтересів.
4. Самозахист цивільних прав та інтересів.

У першому питанні необхідно звернути увагу на поняття суб'єктивних цивільних прав. Розкрити способи реалізації та межі здійснення суб'єктивних цивільних прав та виконання цивільних обов'язків.

У другому питанні необхідно розкрити, з якого моменту виникає необхідність у захисті суб'єктивного цивільного права або інтересу. Провести поділ форм захисту суб'єктивних цивільних прав на юрисдикційну та неюрисдикційну форми.

Розкриваючи питання щодо судових способів захисту цивільних прав та інтересів, необхідно охарактеризувати способи захисту, які можуть бути застосовані судом. Зазначити, який алгоритм обрання способів захисту.

При розгляді четвертого питання необхідно розглянути поняття самозахисту, визначити, в чому саме полягає самозахист, які межі його застосування.

Додаткова література та нормативні матеріали:

Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України від 23.02.2006 р. № 3477-IV // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/3477-15>.

Порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України: затв. наказом М-ва юстиції України від 22.02.2012 р. № 296/5 // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0282-12>.

Про затвердження переліку документів, за якими стягнення заборгованості провадиться у безспірному порядку на підставі виконавчих написів нотаріусів: постанова КМУ від 29.06.1999 р. № 1172 // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1172-99-%D0%BF>.

Аналіз практики застосування судами ст. 16 Цивільного кодексу України URL:[http://www.viaduk.net/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/6AF1EBA6DF621DED C2257CE60053FFC3](http://www.viaduk.net/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/6AF1EBA6DF621DED C2257CE60053FFC3).

Венедіктова І. В. Захист охоронюваних законом інтересів у цивільному праві : монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2014. 288 с.

Дзера І. О. Цивільно-правові засоби захисту права власності в Україні. Київ : Юрінком Інтер, 2001. 256 с.

Здійснення та судовий захист суб'єктивних житлових прав : моногр. / Наук.-дослід. Ін-т приват. права і підприємництва АПрН України. Київ-Тернопіль : Підруч. і посіб., 2009. 496 с.

Кот О. О. Здійснення та захист суб'єктивних цивільних прав : проблеми теорії та судової практики : монографія. Київ : Алерта, 2017. 494 с.

Майданик Р. А. Квалификация способов защиты гражданских прав и интересов судом: теория и практика. *Альманах цивилистики*: сб. ст.; вып. 4 / под ред. Р. А. Майданика. Київ: Алерта; ЦУЛ, 2011. С. 107–147.

Надьон В. В. Суб'єктивний обов'язок як елемент змісту цивільних правовідносин: монографія. Харків: Право, 2017. 392 с.

Особливості захисту суб'єктивних цивільних прав : монографія; за заг. ред. академіків НАПрН України О. Д. Крупчана та В. В. Луця. Київ : НДІ приват. права і підприємництва НАПрН України, 2012. 400 с.

Правові позиції Верховного Суду у цивільних, господарських та адміністративних справах : практ. посіб. / за ред. В. В. Комарова, Д. Д. Луспеніка. Харків : Право, 2019. 872 с.

Приватноправові механізми здійснення та захисту суб'єктивних прав фізичних та юридичних осіб: колективна монографія / За наук. ред. проф. В. Л. Яроцького. Харків : Юрайт, 2013. 272 с.

Ромащенко І. О. Зміна та припинення цивільних правовідносин як способи захисту цивільних прав : монографія. Київ: Алерта, 2016. 242 с.
Харьковская цивилистическая школа: защита субъективных гражданских прав и интересов / под. ред. И.В. Спасибо-Фатеевой. Харьков : Право, 2014. 672 с.

ТЕМА 8. НЕДІЙСНІ ПРАВОЧИНИ

П л а н

1. Поняття та підстави визнання правочину недійсним.
2. Нікчемні правочини.
3. Оспорювані правочини.
4. Правові наслідки визнання правочину недійсним.

Щоб розкрити зміст першого питання, необхідно визначити поняття недійсного правочину, звернути увагу на ті умови та підстави, що призводять до недійсності правочину й охарактеризувати їх.

Висвітлюючи друге питання, слід надати визначення поняттю нікчемного правочину, а також вичерпний перелік умов невідповідності правочину вимогам закону.

Відповідь на третє питання потребує аналізу поняття оспорюваних правочинів та його відмінні риси від нікчемного правочину. Окрім цього необхідно визначити підстави і порядок визнання правочину оспорюваним.

Четверте питання розраховане на аналіз правових наслідків визнання правочину недійсним. Необхідно звернути увагу на загальні наслідки, які є обов'язковими для будь – якого недійсного правочину, а також особливі правові наслідки окремих видів недійсних правочинів.

Додаткова література та нормативні матеріали:

Про нотаріат: Закон України від 02.09.1993 р // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 39.– Ст. 383.

Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними: Постанова Пленуму ВСУ від 06.11.2009 р. № 9 // Вісник Верховного Суду України. – 2009. – № 12.

Про деякі питання практики застосування норм Цивільного та Господарського кодексів України: Лист ВГСУ від 07.04.2008 р. № 01-8/211 // Вісник господарського судочинства. – 2008. – № 3.

Агарков М.М. Понятие сделки по советскому гражданскому праву // Советское государство и право. – 1946. – № 3-4. – С. 41 – 55.

Гусак М., Данішевська В., Попов Ю. Нікчемні та оспорювані правочини: регулювання за Цивільним кодексом України // Право України. – 2009. – № 6. – С.114-120.

Дзера О.В. Інститут правочину за новим Цивільним кодексом України // Антологія української юридичної думки: Зб. наук праць. – В 10 т. – Київ: Видавничий Дім «Юридична книга», 2005. – Том 10.

Луць А.В. Тіньові угоди: поняття, ознаки, види // Університетські наукові записки: Часопис Хмельницького ун-ту управління та права. – 2005. – № 4. – С.86 – 94.

Жеков В. І. Порушення моральних засад суспільства як підстава визнання правочину недійсним. *Суспільство. Держава. Право*. Вип. 5. Цивільне право. 2005. С. 26 – 30.

Крат В. І. Форма правочину. *Нотаріат для вас*. 2011. № 5 (139). С. 21 – 29.

Крат В. І. Окремі види недійсних правочинів з дефектами волі. *Нотаріат для вас*. 2010. № 11 (133). С. 29 – 38.

Крат В.І. Співвідношення категорій «місце нотаріального посвідчення правочину» та «місце вчинення правочину» / В.І. Крат // Мала енциклопедія нотаріуса. – 2010. – № 4 (52). – С. 115 – 117.

Кузнецова Н. С. Недействительность сделок (к вопросу об антисоциальных сделках и последствиях их совершения). *Ежегодник украинского права*. Харьков, 2012. № 4. С. 293-306.

Спасибо-Фатеева І.В. Спірні питання недійсності правочинів та її наслідків // Вісник Академії правових наук України. – 2007. – № 3 (50). – С. 95 – 106.

Спасибо-Фатеева І.В. Нікчемні правочини та їх наслідки // Вісник господарського судочинства. – 2004. – № 2. – С. 178 – 184.

Спасибо-Фатеева І.В. Недійсність правочинів, вчинених особою, яка не усвідомлювала значення своїх дій та (або) не могла керувати ними // Нотаріат для вас. – 2007. – № 7-8. – С. 41 – 45.

Спасибо-Фатеева І.В. Наслідки недійсності правочинів // Вісник господарського судочинства. – 2008. – № 4. – С. 79 – 87.

Ойгензихт В.А. Воля и волеизъявление (очерки теории, философии и психологии права). – Душанбе: Дониш, 1983. – 256 с.

Хейфец Ф.С. Недействительность сделок по российскому гражданскому праву. – М.: Юрайт, 2000. – 162 с.

Тема 9. ПРЕДСТАВНИЦТВО В ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ

П л а н

1. Поняття та підстави представництва.
2. Види представництва.
3. Цивільно-правова характеристика довіреностей.
4. Наслідки перевищення повноважень представником.

Розкриваючи перше питання теми, потрібно надати визначення представництва як організаційного цивільно-правового відношення, його суб'єктів та змісту.

При відповіді на друге питання необхідно розглянути окремі види представництва, а саме – законне (обов’язкове), добровільне (договірне), і представництво, що виникає на підставі акту органу юридичної особи.

Розгляд третього питання передбачає визначення довіреності, аналіз її видів, вимог до форми довіреності, порядку та наслідків скасування довіреності. Особливо потрібно звернути увагу на довіреності юридичної особи та безвідкличні довіреності.

В четвертому питанні необхідно розкрити випадки перевищення повноважень представником та шляхи вирішення питань щодо такого перевищення.

Додаткова література та нормативні матеріали:

Про нотаріат: Закон України від 02.09.1993 р // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 39.– Ст. 383.

Порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України: затв. наказом М-ва юстиції України від 22.02.2012 р. № 296/5 // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0282-12>

Інструкція про порядок вчинення нотаріальних дій посадовими особами виконавчих комітетів сільських, селищних, міських Рад народних депутатів України: Наказ Міністерства юстиції України від 25 серпня 1994 року № 22/5 [Електронний ресурс] // Система інформаційно-правового забезпечення “ЛІГА: ЗАКОН ENTERPRISE”. Версія: 8.1.5.

Положення про порядок вчинення нотаріальних дій в дипломатичних представництвах та консульських установах України: Наказ Міністерства юстиції України, Міністерства закордонних справ України від 27 грудня 2004 р. №142/5/310 // Офіційний вісник України. – 2004. – № 52. – Ст. 3492.

Порядок посвідчення заповітів і довіреностей, що прирівнюються до нотаріально посвідчених: Постанова Кабінету Міністрів України від 6 липня 2006 р. № 940 // Офіційний вісник України. – 2006. – № 27. – Ст. 1966.

Положення про Єдиний реєстр довіреностей: Наказ Міністерства юстиції України від 28.12.2006 р. № 111/5 // Офіційний вісник України. – 2006 – № 52. – Ст. 3547.

Рясенцев В. А. Представительство и сделки в современном гражданском праве. – М.: Статут, 2006. – 603 с.

Кметик Х. В. Сутність та особливості договірною представництва. *Форум права*. 2017. № 5. С. 175–180. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2017_5_27.

Крат В. І. Специфіка відмови представника від вчинення дій, які були визначені нотаріально посвідченою довіреністю. *Нотаріат для вас*. 2011. № 7-8 (141-142). С. 23–26.

Крат В. І. Довіреність на користування транспортним засобом: нетиповість конструкції. *Мала енциклопедія нотаріуса*. 2011. № 5 (59). С. 82–85.

Полтавський О. В. До питання про правочин, який вчиняється з перевищенням повноважень. *Право і безпека*. 2012. № 1 (43). С. 272 – 276.

Спасибо-Фатєєва І. В. Цивільно-правові наслідки дій представника з перевищенням наданих йому повноважень. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2010. № 8. С. 120-131.

Спасибо-Фатєєва І. Окремі проблеми представництва // *Мала енциклопедія нотаріуса*. – 2005. № 5. – С.30 – 35.

Фріс І. Застосування Єдиного реєстру довіреностей // *Мала енциклопедія нотаріуса*. – 2007. – № 1. – С. 26 – 29.

Цивільний кодекс України : Науково-практичний коментар (пояснення, тлумачення, рекомендації з використанням позицій вищих судових інстанцій, Міністерства юстиції, науковців, фахівців) / За заг. ред. проф. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Х. : Страйд, 2010. Том 4 : Об'єкти. Правочини. Представництво. Строки. 768 с.

Тема 10. СТРОКИ ТА ТЕРМІНИ. ПОЗОВНА ДАВНІСТЬ

П л а н

1. Значення часу для розвитку цивільних правовідносин. Поняття та класифікація строків та термінів.
2. Позовна давність як різновид цивільно-правових строків.
3. Початок перебігу і закінчення позовної давності.
4. Зупинення і переривання позовної давності. Наслідки спливу позовної давності.

При висвітленні першого питання слід дати визначення строків і термінів, визначити критерії їх розмежування. Необхідно надати розгорнуту класифікацію строків за різними класифікаційними ознаками.

Друге питання передбачає аналіз легального визначення позовної давності (ст. 256 ЦК), її особливостей та сфери застосування. Доцільно також проаналізувати коло вимог, на які позовна давність не поширюється (ст. 268 ЦК). Слід зупинитись на окремих видах строків позовної давності, маючи на увазі, що строки позовної давності можуть бути загальні та спеціальні, та проаналізувати їх особливості.

Відповідь на третє та четверте питання передбачає не тільки аналіз відповідних цивільно-правових норм, а й практики їх застосування, підходів до тлумачення, що склалися в юридичній літературі.

Додаткова література та нормативні матеріали:

Про деякі питання практики застосування позовної давності у вирішенні господарських спорів : постанова Пленуму Вищого господарського суду України від 29.05.2013 р. № 10 // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0010600-13>.

Узагальнення судової практики застосування строків позовної давності за 2015-2017 роки. // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. URL : https://hra.court.gov.ua/sud2090/inf_court/generalization/uzag17c4.

Гуйван П. Д. Закінчення перебігу та припинення позовної давності: принципова відмінність. *Часопис Київського університету права*. 2019. № 1. С. 121-125.

Карнаух Б. П. Позовна давність у практиці Європейського суду з прав людини. *Проблеми законності* : зб. наук. пр. / М-во освіти і науки України, Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків : Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2016. Вип. 134. С. 24-36.

Крат В. І. Застосування позовної давності у сфері недійсності правочинів: аналіз судової практики. *Проблеми законності* : зб. наук. пр. / М-во освіти і науки України, Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків : Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2016. Вип. 134. С. 15-23.

Романюк В. А. Позовна давність у цивільному праві : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Хмельницький, 2018. 20 с.

Печеный О. П. Исковая давность в механизме защиты субъективных гражданских прав и интересов : [разд. 2, гл. 1, § 9]. *Харьковская цивилистическая школа: защита субъективных гражданских прав и интересов* : монография / под заг. ред. И. В. Спасибо-Фатеевой. Х. : Право, 2014. С. 129-143 .

Позовна давність : коментар судової практики / за ред. І. В. Спасибо-Фатеевої. Харків : Цивілістична платформа, 2017. 148 с.

Харченко Г. Проблеми позовної давності під час витребування земельних ділянок за позовами в інтересах держави. *Підприємництво, госп-во і право* : наук.-практ. госп.-прав. журн. 2018. № 12. С. 90-95.

ТЕМА 11. ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

П л а н

1. Поняття та ознаки цивільно-правової відповідальності.
2. Види та форми цивільно-правової відповідальності.
3. Підстави та умови цивільно-правової відповідальності.
4. Обставини, які звільняють від цивільно-правової відповідальності.

Висвітлюючи перше питання теми, необхідно системно дослідити сутність цивільно-правової відповідальності як інституту цивільного права і одночасно як різновиду юридичної відповідальності. Слід торкнутися різних позицій, які склалися з цього приводу в літературі.

Відповідь на друге питання передбачає докладний аналіз конкретних видів і форм відповідальності, зокрема договірної та не договірної (деліктної), відповідальності у виді відшкодування шкоди, стягнення неустойки та ін.

Третє питання передбачає висвітлення обставин, які є необхідними й достатніми для застосування цивільно-правової відповідальності.

Відповідаючи на четверте питання слід охарактеризувати наступні підстави звільнення від цивільно-правової відповідальності: непереборна сила та випадок (казус).

Додаткова література та нормативні матеріали:

Братусь С. Н. Юридическая ответственность и законность. – М. : Юрид. лит., 1976. – 345 с.

Баранова Л. Н. Возмещение имущественного вреда : [разд. 2, гл. 3, § 4]. *Харьковская цивилистическая школа: защита субъективных гражданских прав и интересов* : монографія. Харків : Право, 2014. С. 253–265.

Бурлака І. В. Зобов'язання з відшкодування шкоди, завданої без вини : монографія. Харків : Право, 2016. 200 с.

Верховець А. А. Співвідношення цивільно-правових заходів оперативного впливу із заходами цивільно-правової відповідальності // Вісник господарського судочинства. – 2006. – № 1. – С. 125-130.

Верховець А. А. Про сплату процентів за ст. 625 ЦК України // Вісник господарського судочинства. – 2005. – № 2. – С. 30-34.

Канзафарова І. С. Теорія цивільно-правової відповідальності: Монографія. – Одеса : Астропринт, 2006. – 264 с.

Відповідальність у приватному праві : монографія / за заг. ред. І. Безклубого. – К. : Грамота, 2014. 416 с.

Карнаух Б. П. Вина як умова цивільно-правової відповідальності : монографія. Харків : Право, 2014. 224 с.

Карнаух Б. П. Причинний зв'язок у деліктному праві: концепція *novus actus interveniens*. *Підприємництво, господарство і право* : наук.-практ. госп.-прав. журн. 2019. № 9. С. 11–15.

Карнаух Б. П. Причинний зв'язок як умова деліктної відповідальності в практиці Європейського суду з прав людини: справи про порушення процедурних гарантій. *Проблеми законності* : зб. наук. пр. / відп. ред. В. Я. Тацій. Харків : Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2019. Вип. 145. С. 68–79.

Карнаух Б. П. Протиправність, шкода і чисті економічні втрати: до постановки проблеми. *Приватне право*. 2013. № 1. С. 267–273.

Кацюба К. В., Конюхова М. Форс-мажор як підстава звільнення від цивільно-правової відповідальності. *Підприємництво, господарство і право* : наук.-практ. госп.-прав. журн. 2020. № 1. С. 4–10.

Проблеми правової відповідальності: монографія / за ред. В. Я. Тація, А. П. Гетьмана, В. І. Борисової. Х. : Право, 2014. 348 с.

Спасибо-Фатеева И. В. Возмещение морального вреда : [разд. 2, гл. 3, § 5]. *Харьковская цивилистическая школа: защита субъективных гражданских прав и интересов* : монографія. Харків : Право, 2014. С. 265–282.

Спасибо-Фатеева И. В. Контуры гражданско-правовой ответственности: обзорный критический анализ. *Гражданское законодательство. Статьи. Комментарии. Практика* / под ред. А. Г. Диденко. Алматы : Раритет, 2017. Вып. 50. С. 301–320.

Цивільний кодекс України: науково-практичний коментар. Т. 1 : Загальні положення. Особи / за ред. І. В. Спасибо-Фатеевої. – Харків : ЕКУС, 2020. 928 с. (Серія «Коментарі та аналітика»).

ТЕМА 12. ЗАХИСТ ПРАВА ВЛАСНОСТІ

П л а н

1. Поняття та засади захисту права власності.
2. Способи захисту права власності.
3. Віндикаційний позов.
4. Негаторний позов.

При розгляді першого питання необхідно звернути увагу на поняття та основні засади захисту права власності. Зазначити, що дієвий юридичний захист права власності покликаний забезпечити стабільність цивільного обороту в країні.

Аналізуючи друге питання, необхідно проаналізувати усі можливі способи захисту права власності: як юрисдикційні та й не юрисдикційні. Визначити особливості застосування кожного з них.

Висвітлюючи третє та четверте питання, необхідно розглянути та визначити випадки застосування віндикаційного та негаторного позовів. Проаналізувати судову практику.

Додаткова література та нормативні матеріали:

Про судову практику в справах про захист права власності та інших речових прав : постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 07.02.2014 р. № 5 // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0005740-14>.

Про судову практику у справах за позовами про захист права приватної власності : постанова Пленуму Верхов. Суду України від 22.12.1995 р. № 20 // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0020700-95>.

Дзера І. О. Цивільно-правові засоби захисту права власності в Україні . К.: Юрінком Інтер, 2001. 256 с.

Захист права власності. Правові позиції Верховного Суду : коментарі науковців / за заг. ред. І В. Спасибо-Фатеєвої. Харків : ЕКУС, 2020. 496 с.

Маслов В. Ф. Осуществление и защита личной собственности в СССР. М.: Юрид. лит., 1961. 238 с.

Печеный О. П. Виндикационный иск. *Харьковская цивилистическая школа: Защита субъективных гражданских прав и интересов* : монография / под общ. ред. И. В. Спасибо-Фатеевой. Харьков : Право, 2014. С. 222-233.

Спасибо-Фатеева И. В. Негаторный иск. *Харьковская цивилистическая школа: Защита субъективных гражданских прав и интересов* : монография / под общ. ред. И. В. Спасибо-Фатеевой. Харьков : Право, 2014. С. 233-243.

Харьковская цивилистическая школа: право собственности : монография / под ред. И. В. Спасибо-Фатеевой. Харьков: Право, 2012. 424 с.

ТЕМА 13. СПІЛЬНА ВЛАСНІСТЬ

П л а н

1. Поняття та ознаки права спільної власності.
2. Право спільної часткової власності.
3. Право спільної сумісної власності.

Перше питання потребує чіткого визначення поняття права спільної власності, способів набуття та підстав виникнення права спільної власності. Необхідно звернути увагу на особливість правового регулювання вказаних правовідносин та критерії поділу права спільної власності на види.

Розглядаючи друге питання, слід зупинитись на визначенні частки у майні, на особливостях користування та розпорядження об'єктом спільної часткової власності. Також необхідно дати поняття та пояснення юридичної сутності переважного права співвласників. Окремо слід зупинитись на питанні припинення спільної часткової власності

Висвітлюючи третє питання, студенти повинні надати визначення поняття права спільної сумісної власності, встановити права і обов'язки співвласників, а також розглянути підстави набуття та припинення спільної сумісної власності, які передбачені законодавством.

Додаткова література та нормативні матеріали:

Сімейний кодекс України від 10.01.2002 р. № 2947-3 // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 21-22. – Ст. 135.

Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про право на шлюб, розірвання шлюбу, визнання його недійсним та поділ спільного майна подружжя : постанова Пленуму Верхов. Суду України від 21.12.2007 р. № 11 // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0011700-07#Text>.

Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними : постанова Пленуму Верхов. Суду України від 06.11.2009 р. № 9 // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-09#Text>.

Про судову практику у справах про спадкування : постанова Пленуму Верхов. Суду України від 30.05.2008 р. № 7 // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-08#Text>.

Гриняк А. Б. Спільна сумісна власність фізичних осіб: окремі питання виникнення та припинення. *Приватне право і підприємництво*. 2009. Вип. 8. К. : НДІ приват. права і підприємництва АПН України, 2009. С. 29-32.

Жилинкова И. В. Правовой режим имущества членов семьи. – Харьков: «Ксилон», 2000. – 376 с.

Жилинкова И. В. Право собственности супругов. – Х., 1997. – 236 с.

Захист права власності. Правові позиції Верховного Суду : коментарі науковців / за заг. редакцією І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків : ЕКУС, 2020. 496 с. (Серія: «Проблеми судової практики»)

Крат В. І. Окремі проблеми при відчуженні частки у праві спільної часткової власності. *Нотаріат для вас*. 2011. № 11 (145). С. 36-38.

Крат В. І. Переважне право купівлі частки в спільній частковій власності. *Нотаріат для вас*. 2010. № 12 (134). С. 32-38; № 1-2 (135-136). С. 62-70.

Крат В. І. Припинення права на частку в спільному майні. *Нотаріат для вас*. 2011. № 3 (137). С. 33-39.

Романович С. М. Розвиток правового регулювання відносин спільної часткової власності фізичних осіб в Україні. *Приват. право і підприємництво*.

2009. Вип. 8. К. : НДІ приват. права і підприємництва АПН України, 2009. С. 64-67.

Рябоконт С. Інститут права спільної сумісної власності за цивільним законодавством України: поняття та особливості правового регулювання. *Нотаріат для вас*. 2010. 1 (№ 1-2). С. 40-49.

Спасибо-Фатеева І. В. Право спільної власності подружжя на частку в статутному капіталі господарського товариства: «за» і «проти». *Мала енциклопедія нотаріуса*. 2008. № 6. С. 31-38.

ТЕМА 14. ЗДІЙСНЕННЯ СПАДКОВИХ ПРАВ.

П л а н

1. Здійснення права на спадкування.
2. Поняття та способи прийняття спадщини.
3. Види відмов від прийняття спадщини.
4. Поділ спадщини між спадкоємцями.

Висвітлюючи перше питання теми, необхідно дати визначення здійснення права на спадкування та охарактеризувати його. Слід також проаналізувати порядок та строки здійснення права на спадкування.

Відповідь на друге питання теми передбачає аналіз визначених ЦК України способів прийняття спадщини. Крім того, необхідно висвітлити хто саме може прийняти спадщину «автоматично», а кому необхідно обов'язково подавати заяву.

При висвітленні третього питання слід охарактеризувати порядок відмови від прийняття спадщини та види такої відмови.

Четверте питання передбачає надання визначення алгоритму поділу спадщини між спадкоємцями. Також є необхідним визначити, в кого зі спадкоємців виникає переважне право на виділ їм майна в натурі. Зупинитись на понятті «перерозподіл спадщини».

Додаткова література та нормативні матеріали:

Буркацький Л.К. Спадкове право України / Л. К. Буркацький. - К.: Вид. Дім «Ін Юре», 2008. - 384 с.

Гончарова А. В. Спадкова трансмісія та спадкове представлення : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / А. В. Гончарова; Київський національний університет ім. Т. Шевченка. - К.: Б. в., 2012. - 20 с.

Громов В. Захист інтересів держави шляхом звернення із заявами про визнання спадщини відумерлою / В. Громов // Вісник прокуратури. - 2009. - 6. - С. 33-37

Жилінкова І.В. Актуальні питання спадкового права України / І.В. Жилінкова. – Х.: Ксилон, 2009. – 400 с.

Крат В.І. Переважні права спадкоємців / В.І. Крат // Юридичний журнал. – 2010. – № 4. – С. 27–29.

Печений О. Оформлення спадкових прав: деякі практичні проблеми / О. Печений // Мала енциклопедія нотаріуса: Науково-практичний журнал. – 2006. – № 5. – С. 40–45.

Методичні рекомендації щодо вчинення нотаріальних дій, пов'язаних із вжиттям заходів щодо охорони спадкового майна, видачею свідоцтв про право на спадщину та свідоцтв про право власності на частку в спільному майні подружжя: рішення Науково-експертної ради з питань нотаріату при Міністерстві юстиції України від 29 січня 2009 року [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/n0001323-09>.

Про судову практику у справах про спадкування: постанова Пленуму Верховного суду України від 30 травня 2008 року № 7 [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-08>.

Міненкова Н. О. Особливості застосування окремих положень Цивільного кодексу України щодо здійснення прав спадкоємця // Вісник Верховного Суду України. – 2006. – № 2. – С. 38-40.

Підопригора О. А., Мельник М. Г., Мельник О. М. Деякі проблеми спадкового права в ЦК України // Цивільний кодекс України. Міркування з окремих проблем застосування. Науковий збірник – К. : Слово, 2005. – 368с.

Тема 15. СПАДКУВАННЯ ЗА ЗАПОВІТОМ

П л а н

1. Правова природа та загальна характеристика заповіту.
2. Форма заповіту та порядок посвідчення заповіту.
3. Види заповітів.
4. Особливості недійсності й нікчемності заповіту.

Розкриваючи перше питання, слід дати визначення заповіту, охарактеризувати його основні ознаки, проаналізувати принципи спадкування за заповітом (свобода заповіту, особистий характер заповіту, таємниця заповіту тощо). Важливо також зупинитись на правах заповідача, що реалізуються ним при вчиненні заповіту.

Відповідь на друге питання передбачає аналіз вимог до форми заповіту, порядку його посвідчення нотаріусом. Крім того, слід торкнутися питання щодо порядку посвідчення заповіту як нотаріусом так і особами, які мають відповідні повноваження щодо посвідчення заповіту.

Розкриття третього питання зумовлює висвітлення таких видів заповітів, як секретний заповіт, спільний заповіт подружжя, заповіт з умовою.

Відповідаючи на четверте питання, слід з'ясувати підстави визнання заповіту недійсним та наслідки такої недійсності.

Додаткова література та нормативні матеріали:

Про нотаріат : Закон України від 02.10.1993 р. № 3425-ХІІ // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/про%20нотаріат>.

Порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України : затв. наказом Міністерства юстиції України від 22.02.2012 р. № 296/5 // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.

Порядок вчинення нотаріальних дій посадовими особами органів місцевого самоврядування : затв. наказом Міністерства юстиції України від 11.11.2011 р. // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z1298-11>.

Порядок посвідчення заповітів і доручень, прирівнюваних до нотаріально посвідчених : затв. постановою КМУ від 15.06.1994 р. № 419 // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/419-94-п>.

Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними : постанова Пленуму Верховного Суду України від 06.11.2009 р. // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-09>.

Про судову практику у справах про спадкування : постанова Пленуму Верховного Суду України від 30.05.2008 р. № 7 // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-08>.

Про судову практику розгляду цивільних справ про спадкування : лист Вишого спеціалізованого суду з розгляду цивільних і кримінальних справ від 16.05.2013 р. № 24-753/0/4-13 // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v-753740-13>.

Огляд практики Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду щодо розгляду справ у спорах, що виникають із спадкових правовідносин : затв. на нараді суддів Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду 25.11.2019 р. URL : https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/ogljad_KCS.pdf.

Рішення КС України у справі за конституційним зверненням громадянина Запорожцева Олександра Семеновича щодо офіційного тлумачення положення частини першої статті 1241 Цивільного кодексу України (справа про право на обов'язкову частку у спадщині повнолітніх непрацездатних дітей спадкодавця) від 11 лютого 2014 року № 1-рп/2014 // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v001p710-14#Text>.

Печений О. П. Втрата чинності заповітом. Тлумачення заповіту. *Вісник Академії правових наук України*. 2011. № 1. С. 47-59.

Печений О. П. Заповіт у нотаріальній практиці. *Нотаріат для Вас*. 2009. № 9. С. 41-45.

Печений О. П. Спори про спадщину: аналіз типових помилок у справах про спадкування за заповітом. *Вісник Верховного Суду України*. 2010. № 9. С. 33-38.

Харьковская цивилистическая школа: грани наследственного права : монографія / под ред. И. В. Спасибо-Фатеевой. – Харьков : Право, 2016. 608 с.

Цивільний Кодекс України : Науково-практичний коментар. Том 12 : Спадкове право / За ред. проф. І. В. Спасибо-Фатеевої. Х : ФО-П Колісник А. А., 2009. 544 с.

Тема 16. АВТОРСЬКЕ ПРАВО

П л а н

1. Поняття авторського права. Об'єкти авторського права.
2. Суб'єкти авторського права.
3. Характеристика авторських прав.
4. Цивільно-правові способи захисту авторських прав.

Торкаючись першого питання теми, потрібно розглянути авторське право як вид творчої діяльності в об'єктивному та суб'єктивному значенні. Навести поняття об'єкту авторського права та його ознаки.

Висвітлення другого питання потребує з'ясування правового статусу автора, інших суб'єктів авторського права (правонаступників та спадкоємців автора, а також набувачів авторських прав). Необхідно з'ясувати сутність та види співавторства. Потрібно також торкнутись статусу організацій колективного управління авторськими правами.

В третьому питанні потрібно розглянути: момент виникнення авторських прав; презумпцію авторства; строк чинності авторських прав; особисті немайнові та майнові права автора.

Четверте питання передбачає аналіз окремих способів захисту авторського права визначених ЦК та актами законодавства України про інтелектуальну власність.

Додаткова література та нормативні матеріали:

Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів (Паризький Акт від 24.07.1971 р., змінений 02.10.1979 р.) // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_051.

Про авторське право і суміжні права : Закон України від 23.12.1993 р. в ред. Закону України від 11.07.2001 р. № 2627-III // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>.

Про ефективне управління майновими правами правовласників у сфері авторського права і (або) суміжних прав : Закон України від 15.05.2018 р. № 2415-VIII // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2415-19>.

Про застосування судами норм законодавства у справах про захист авторського права і суміжних прав : постанова Пленуму Верховного Суду України від 04.06.2010 р. № 5 // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-10>.

Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності : постанова Пленуму Вищого господарського

суду України від 17.10.2012 р. № 12 // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0012600-12>.

Авторське право і суміжні права в умовах євроінтеграційних процесів : монографія. Київ : Інтерсервіс, 2019. 204 с.

Зеров К. О. Особливості захисту авторських прав на твори, розміщені у мережі Інтернет : монографія. Київ : Інтерсервіс, 2018. 220 с.

Харьковская цивилистическая школа: осуществление и защита права интеллектуальной собственности : монографія / [И. В. Спасибо-Фатеева, В. И. Жуков, Н. Е. Яркіна и др.]; под общ. ред. И. В. Спасибо-Фатеевой. Харьков : Право, 2018. 696 с.

Цивільно-правова охорона та захист авторського права в сучасних умовах технологічного розвитку : монографія / О. О. Мацкевич [та ін.] ; Нац. акад. прав. наук України, НДІ інтелект. власності НАПрН України. Київ : Інтерсервіс, 2017. 298 с.

Цивільний кодекс України : науково-практичний коментар. Том 6 : Право інтелектуальної власності / За ред. проф. І. В. Спасибо-Фатеевої, Х. : ФО-П Лисяк Л. С., 2011. 592 с.

Яркіна Н. Є. До проблем застосування «оновленої» компенсації за порушення авторських і (або) суміжних прав (на основі аналізу судової практики). *Теорія і практика правознавства*. 2020. Том 2. № 18. URL : <http://tlaw.nlu.edu.ua/article/view/214896>.

Тема 17. ЗАСОБИ ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ УЧАСНИКІВ ЦИВІЛЬНОГО ОБОРОТУ, ТОВАРІВ ТА ПОСЛУГ

П л а н

1. Поняття комерційного найменування. Майнові права інтелектуальної власності на комерційне найменування.
2. Поняття, види та умови надання правової охорони торговельним маркам. Майнові права інтелектуальної власності на торговельну марку.
3. Поняття географічного зазначення та обсяг його правової охорони. Права інтелектуальної власності на географічне зазначення.
4. Припинення права на комерційне найменування, торговельну марку і географічне зазначення.

Відповідь на перше питання передбачає визначення поняття комерційного найменування та прав, які воно породжує у суб'єктів. Слід також

охарактеризувати ознаки комерційного найменування — істинність, виключність та постійність.

Розглядаючи друге питання необхідно розкрити поняття та види торговельних марок, порядок та обсяг надання правової охорони торговельним маркам. Визначити коло суб'єктів права на торговельну марку, їх майнові права, включаючи право попереднього користування.

Третє питання передбачає характеристику права інтелектуальної власності на географічне зазначення. Слід зупинитись на аналізі простого та кваліфікованого зазначення походження товару. Необхідно описати випадки, коли правова охорона кваліфікованому зазначенню походження товару не надається.

Четверте питання передбачає аналіз випадків припинення права на комерційне найменування, торговельну марку і географічне зазначення.

Додаткова література та нормативні матеріали:

Мадридська угода про міжнародну реєстрацію знаків від 14.04.1891 р. // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_134#Text.

Про охорону прав на знаки для товарів та послуг : Закон України від 15.12.1993 р. № 3689-ХІІ // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3689-12/print1218034688041545>.

Про правову охорону географічних зазначень : Закон України від 16.06.1999 № 752-ХІV // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/752-14/print1218034688041545>.

Андрейчук Л. Майнові права інтелектуальної власності на комерційне найменування. *Вісник Львівського Університету*. Серія юридична. Львів : Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка, 2017. Вип. 65. С. 124-133.

Бегова Т. Захист прав на «ноу-хау» // Підприємництво, господарство і право. – 2006. – №.6 – С.21-25.

Борисова В. І. До проблеми індивідуалізації суб'єктів цивільних відносин. *Актуальні питання інтелектуальної власності та інноваційного розвитку* : матеріали ІІ Міжнар. наук.-практ. конф. (21 берез. 2014 р.) / НАПрН України,

НДІ прав. забезп. інновац. розвитку, НДІ інтелект. власності, НЮУ ім. Ярослава Мудрого, ХНУ ім. В. Н. Каразіна. Х. : НДІ ПЗІР. 2014. С. 37-41.

Коваленко Т. В. Торговельна марка та (комерційне) фірмове найменування: особливості використання. *Судова експертиза об'єктів інтелектуальної власності* : теорія і практика : наук.-практ. зб. / Нац. акад. прав. наук України, Наук.-дослід. ін-т інтелект. власності. Київ : Інтерсервіс. 2019. Вип. 5. С. 74-81.

Крижна В. М. Право попереднього користувача на торговельну марку за законодавством України // Вісник господарського судочинства. – 2004. – № 3. – С. 220-225.

Крижна В. М. До питання визнання судом позначення добре відомою торговельною маркою. *Актуальні наукові дослідження сучасної юридичної науки: теорія та практика* : зб. матеріалів III Наук.-практ. конф. [18 берез. 2016 р.] / Вищ. навч. закл. «Ун-т економіки та права «Крок»», Юрид. ф-т, Коледж економіки, права та інформ. технологій, НДІ приват. права і підприємництва ім. акад. Ф. Г. Бурчака НАПрН України. Київ : Ун-т економіки та права «Крок». 2016. С. 164-166 .

Крижна В. М. Зловживання правами попереднього користувача на торговельні марки в Україні. *Фундаментальні проблеми юриспруденції* : зб. наук. пр. / Ужгород. нац. ун-т, НДІ порівнял. публ. права та міжнар. права. Ужгород : Вид-во О. Гаркуші. 2016. С. 110-118.

Якубівський І. Є. Проблеми набуття майнових прав інтелектуальної власності на комерційне найменування. *Сучасні виклики і актуальні проблеми права інтелектуальної власності в Україні та Європі* : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (25-26 жовт. 2016 р.) / НАН України, Київ. ун-т права, Всесвіт. орг. інтелект. власності. Київ : [Київ. ун-т права]. 2016. С. 52-56.

Критерії оцінювання курсової роботи.

Відповідно до Положення про порядок підготовки, подання, обліку, захисту та зберігання курсових робіт затвердженого наказом ректора Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого 14.02.2013 р. № 70-с з послідуочими змінами Курсова робота оцінюється наступним чином: зміст роботи оцінюється показником «допущено» або «недопущено» й окремо оцінюється захист роботи.

Оцінка	Критерії оцінювання змісту курсової роботи
«допущено»	<ol style="list-style-type: none"> 1. У роботі в достатньому обсязі висвітлені питання плану. 2. Використані основні літературні та нормативні джерела, рекомендовані кафедрою. 3. Допускається припущення студентом декількох помилок при розкритті питань плану, за умови можливості їх усунення під час захисту роботи. 4. Робота відповідає формальним вимогам, які

	пред'являються до курсових робіт.
«не допущено»	Тема не розкрита або в ній виявлено плагіат.

Оцінка	Критерії оцінювання знань і умінь студента під час захисту курсової роботи
5 «відмінно»	<ol style="list-style-type: none"> 1. Всебічне, систематичне і глибоке знання матеріалу по темі курсової роботи, у тому числі орієнтація в основних наукових доктринах та концепціях, що стосуються даної теми. 2. Засвоєння основної та додаткової літератури, рекомендованої методичними порадами. 3. Здатність до використання отриманих результатів у практичній роботі.
4 «добре»	<ol style="list-style-type: none"> 1. Достатньо повне знання матеріалу по темі курсової роботи, відсутність у відповіді при захисті суттєвих неточностей. 2. Засвоєння основної літератури, рекомендованої методичними порадами. 3. Здатність в цілому до розуміння значення отриманих результатів
3 «задовільно»	<ol style="list-style-type: none"> 1. Знання основного матеріалу по темі курсової роботи, відсутність у відповіді при захисті суттєвих неточностей. 2. Знайомство з основною літературою, рекомендованою методичними порадами.

	3. Помилки при відповіді на захисті за наявності знань для усунення найсуттєвіших помилок за допомогою викладача.
2 «незадовільно»	1. Відсутність знань по значній частині основного матеріалу по темі курсової роботи. 2. Наявність суттєвих помилок при відповіді на захисті. 3. Неможливість в достатньому обсязі засвоїти матеріал по роботі без додаткової підготовки по даній темі.

ЗМІСТ

Вступ.....	3
Основні нормативно-правові акти та література.....	5
Цивільне право – галузь приватного права	11
Фізичні особи як суб’єкти цивільних правовідносин.....	13
Юридичні особи в цивільному праві.....	14
Особисті немайнові права фізичної особи	16
Держава України, Автономна Республіка Крим, територіальні громади як учасники цивільних відносин.....	19
Цінні папери як об’єкти цивільних прав.....	21
Захист суб’єктивних цивільних прав та інтересів.....	22
Недійсні правочини.....	24
Представництво в цивільному праві.....	26
Строки та терміни. Позовна давність.....	28
Цивільно-правова відповідальність.....	30
Захист права власності	31

Спільна власність.....	33
Здійснення спадкових прав.....	34
Спадкування за заповітом.....	36
Авторське право	38
Засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів та послуг.....	40
Критерії оцінювання курсової роботи.....	43